

НАПІВГРУПА ЧАСТКОВИХ КОСКІНЧЕННИХ ІЗОМЕТРИЙ НАТУРАЛЬНИХ ЧИСЕЛ

Вивчається напівгрупа $\mathbb{IN}_\infty$ усіх часткових коскінченних ізометрій множини натуральних чисел. Ми описуємо відношення Гріна на напівгрупі $\mathbb{IN}_\infty$, її в'язку та доводимо, що $\mathbb{IN}_\infty$ — проста E -унітарна F -інверсна напівгрупа. Описана найменша групова конгруенція $\mathfrak{C}_{\text{mg}}$ на напівгрупі $\mathbb{IN}_\infty$ та доведено, що фактор-напівгрупа $\mathbb{IN}_\infty/\mathfrak{C}_{\text{mg}}$ ізоморфна адитивній групі цілих чисел. Наведено приклад конгруенції на напівгрупі $\mathbb{IN}_\infty$, яка не є груповою. Також доведено, що конгруенція на $\mathbb{IN}_\infty$ є груповою тоді і лише тоді, коли її звуження на довільну піднапівгрупу S в $\mathbb{IN}_\infty$, яка ізоморфна біциклічній напівгрупі, є груповою конгруенцією на S .

Oleg Gutik, Anatolii Savchuk, The semigroup of partial co-finite isometries of positive integers.

The semigroup $\mathbb{IN}_\infty$ of all partial co-finite isometries of positive integers is studied. We describe Green's relations on the semigroup $\mathbb{IN}_\infty$, its band and proved that $\mathbb{IN}_\infty$ is a simple E -unitary F -inverse semigroup. We described the least group congruence $\mathfrak{C}_{\text{mg}}$ on $\mathbb{IN}_\infty$ and proved that the quotient-semigroup $\mathbb{IN}_\infty/\mathfrak{C}_{\text{mg}}$ is isomorphic to the additive group of integers. An example of a non-group congruence on the semigroup $\mathbb{IN}_\infty$ is presented. Also we proved that a congruence on the semigroup $\mathbb{IN}_\infty$ is a group congruence if and only if its restriction onto an isomorphic copy of the bicyclic semigroup in $\mathbb{IN}_\infty$ is a group congruence.

У даній праці ми користуватимемося термінологією з [7, 9, 11]. Надалі у тексті множини натуральних чисел позначатимемо через $\mathbb{N}$.

Якщо визначене часткове відображення $\alpha: X \rightarrow Y$ з множини X у множину Y , то через $\text{dom } \alpha$ і $\text{ran } \alpha$ будемо позначати його область визначення та область значень, відповідно, а через $(x)\alpha$ та $(A)\alpha$ — образи елемента $x \in \text{dom } \alpha$ та підмножини $A \subseteq \text{dom } \alpha$ при частковому відображенні α , відповідно. Часткове відображення $\alpha: X \rightarrow Y$ називається *ко-скінченним*, якщо множини $X \setminus \text{dom } \alpha$ та $Y \setminus \text{ran } \alpha$ є скінченними.

Через $\mathcal{I}_\lambda$ позначимо множину усіх часткових взаємно однозначних перетворень множини X потужності λ разом з такою напівгруповою операцією: $(x)(\alpha\beta) = ((x)\alpha)\beta$, якщо $x \in \text{dom}(\alpha\beta) = \{y \in \text{dom } \alpha: (y)\alpha \in \text{dom } \beta\}$, для $\alpha, \beta \in \mathcal{I}_\lambda$. Напівгрупа $\mathcal{I}_\lambda$ називається *симетричним інверсним моноїдом* (або *симетричною інверсною напівгрупою*) над множиною X (див [7, §1.9]). Симетрична інверсна напівгрупа вперше введена В.В. Вагнером у

праці [2] і вона відіграє дуже важливу роль в алгебраїчній теорії напівгруп.

Рефлексивне, антисиметричне та транзитивне відношення на множині X називається *частковим порядком* на X . Множина X із заданим на ній частковим порядком $\leq$ називається *частково впорядкованою множиною* і позначається $(X, \leq)$.

Елемент x частково впорядкованої множини $(X, \leq)$ називається *найбільшим* (найменшим) в $(X, \leq)$, якщо $y \leq x$ ($x \leq y$) для всіх $y \in X$.

У випадку, якщо $(X, \leq)$ — частково впорядкована множина й $x \leq y$, для деяких $x, y \in X$, то будемо говорити, що елементи x і y є *порівняльними* в $(X, \leq)$. Якщо ж для елементів x, y частково впорядкованої множини $(X, \leq)$ не виконується жодне з відношень $x \leq y$ або $y \leq x$, то говоритимемо, що елементи x і y є *непорівняльними* в $(X, \leq)$. Частковий порядок $\leq$ на X називається *лінійним*, якщо довільні два елементи в $(X, \leq)$ є порівняльними. У цьому випадку ми будемо говорити, що $(X, \leq)$ є *лінійно впорядкованою множиною* або *ланцюгом*.

Відображення $h: X \rightarrow Y$ з частково впорядкованої множини $(X, \leq)$ в частково впорядковану множину $(Y, \leq)$ називається *монотонним*, якщо з $x \leq y$ випливає $(x)h \leq (y)h$. Монотонне бієктивне відображення $h: (X, \leq) \rightarrow (Y, \leq)$ частково впорядкованих множин, обернене до якого є монотонним, називається *порядковим ізоморфізмом*. Лінійно впорядкована множина, яка порядково ізоморфна $(\mathbb{N}, \geq)$ називається *ω -ланцюгом*.

Якщо S — напівгрупа, то її підмножина ідемпотентів позначається через $E(S)$. Напівгрупа S називається *інверсною*, якщо для довільного її елемента x існує єдиний елемент $x^{-1} \in S$ такий, що $xx^{-1}x = x$ та $x^{-1}xx^{-1} = x^{-1}$ [2]. В інверсній напівгрупі S вище означений елемент x^{-1} називається *інверсним до x* . В'язка — це напівгрупа ідемпотентів, а *напівгратка* — це комутативна в'язка. Надалі через $(\mathcal{P}_\infty(X), \cup)$ позначатимемо *вільну напівгратку* з одиницею над непорожньою множиною X , тобто множину усіх скінченних (включно з порожньою) підмножин множини X з операцією “об'єднання”.

Якщо S — напівгрупа, то ми позначатимемо відношення Гріна на S через $\mathcal{R}$, $\mathcal{L}$, $\mathcal{D}$, $\mathcal{H}$ і $\mathcal{J}$ (див. означення в [7, §2.1]. Напівгрупа S називається *простою*, якщо S не містить власних двобічних ідеалів, тобто S складається з одного $\mathcal{J}$ -класу.

Відношення еквівалентності $\mathfrak{K}$ на напівгрупі S називається *конгруенцією*, якщо для елементів a та b напівгрупи S з того, що виконується умова $(a, b) \in \mathfrak{K}$ випливає, що $(ca, cb), (ad, bd) \in \mathfrak{K}$, для всіх $c, d \in S$. Відношення $(a, b) \in \mathfrak{K}$ ми також будемо записувати $a\mathfrak{K}b$, і в цьому випадку будемо говорити, що *елементи a і b є $\mathfrak{K}$ -еквівалентними*.

Якщо S — напівгрупа, то на $E(S)$ визначено частковий порядок: $e \preceq f$ тоді і лише тоді, коли $ef = fe = e$. Так означений частковий порядок на $E(S)$ називається *природним*.

Означимо відношення $\preceq$ на інверсній напівгрупі S так: $s \preceq t$ тоді і лише тоді, коли $s = te$ для деякого ідемпотента $e \in S$. Так означений частковий порядок назива-

ється *природним частковим порядком* на інверсній напівгрупі S [9]. Очевидно, що звуження природного часткового порядку $\preceq$ на інверсній напівгрупі S на її в'язку $E(S)$ є природним частковим порядком на $E(S)$.

Часткове перетворення $\alpha: (X, d) \rightarrow (X, d)$ метричного простору (X, d) називається *ізотричним* або *частковою ізотрицією*, якщо $d(x\alpha, y\alpha) = d(x, y)$ для довільних $x, y \in (X, d)$. Очевидно, що композиція двох часткових ізотрицій метричного простору (X, d) є знову частковою ізотрицією, а також, що обернене часткове відображення до часткової ізотриції є частковою ізотрицією. Таким чином, часткові ізотриції метричного простору (X, d) стосовно операції композиції сплоскових перетворень є інверсним підмоїдом симетричного інверсного моноїда над множиною X .

Напівгрупа $\mathbf{ID}_\infty$ усіх часткових коскінченних ізотрицій множини цілих чисел $\mathbb{Z}$ означена в праці Безущак [6], де описані її твірні та доведено, що вона має експоненціальний ріст. Зауважимо, що напівгрупа $\mathbf{ID}_\infty$ є інверсною і є, очевидно, піднапівгрупою напівгрупи всіх часткових коскінченних бієкцій множини цілих чисел $\mathbb{Z}$, а елементи напівгрупи $\mathbf{ID}_\infty$ — це саме звуження ізотрицій множини цілих чисел $\mathbb{Z}$ на коскінченні підмножини в розумінні Лоусона (див. [9, с. 9]). У праці [1] описані відношення Гріна та головні ідеали напівгрупи $\mathbf{ID}_\infty$. У [3] доведено, що фактор-напівгрупа $\mathbf{ID}_\infty / \mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}$ за мінімальною груповою конгруенцією $\mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}$ ізоморфна групі $\mathbf{Iso}(\mathbb{Z})$ усіх ізотрицій множини $\mathbb{Z}$, напівгрупа $\mathbf{ID}_\infty$ є F -інверсною напівгрупою, а також, що напівгрупа $\mathbf{ID}_\infty$ ізоморфна напівпрямому добутку $\mathbf{Iso}(\mathbb{Z}) \ltimes_{\mathfrak{f}} \mathcal{P}_\infty(\mathbb{Z})$ вільної напівгратки з одиницею $(\mathcal{P}_\infty(\mathbb{Z}), \cup)$ групою $\mathbf{Iso}(\mathbb{Z})$. Також, у [3] досліджувалась топологізація напівгрупи $\mathbf{ID}_\infty$ та задача ізоморфного занурення дискретної напівгрупи $\mathbf{ID}_\infty$ у гаусдорфові топологічні напівгрупи близькі до компактних.

Нехай $\mathbf{IN}_\infty$ — множина усіх часткових коскінченних ізотрицій множини натуральних чисел $\mathbb{N}$ зі звичайною метрикою $d(n, m) = |n - m|$, $n, m \in \mathbb{N}$. Оскільки множина $\mathbf{IN}_\infty$ замкнена стосовно операції композиції част-

кових відображень та взяття оберненого часткового відображення, то $\mathbf{IN}_\infty$ — інверсний підмоноїд симетричного інверсного моноїда $\mathcal{I}_\omega$. Через $\mathbb{I}$ позначатимемо тотожне відображення множини натуральних чисел $\mathbb{N}$. Очевидно, що $\mathbb{I}$ — одиниця моноїда $\mathbf{IN}_\infty$.

У цій праці ми досліджуємо алгебраїчні властивості напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$. Зокрема, опишуємо відношення Гріна на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$, її в'язку та доводимо, що $\mathbf{IN}_\infty$ — проста E -унітарна F -інверсна напівгрупа. Описана найменша групова конгруенція $\mathbf{C}_{\text{mg}}$ на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$ та доведено, що факторнапівгрупа $\mathbf{IN}_\infty/\mathbf{C}_{\text{mg}}$ ізоморфна адитивній групі цілих чисел. Наведено приклад конгруенції на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$, яка не є групою. Також доведено, що конгруенція на $\mathbf{IN}_\infty$ є групою тоді і лише тоді, коли її звуження на довільну піднапівгрупу S в $\mathbf{IN}_\infty$, яка ізоморфна біциклічній напівгрупі, є групою конгруенцією на S .

Нехай $\mathbb{Z}$ — множина цілих чисел. Відображення $f: \mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}$, означене за формулою $(z)f = z + z_0$, де z_0 — деяке ціле число будемо називати *зсувом множини цілих чисел*. Часткове відображення $\alpha: \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ називається *звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел*, якщо існують зсув множини цілих чисел $f: \mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}$ і $A \subseteq \mathbb{N}$ такі, що $\text{dom } \alpha = A$ і $(x)f = (x)\alpha$, для всіх $x \in \text{dom } \alpha$. Якщо $\alpha: \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ — звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел і $B \subseteq \text{dom } \alpha$, то про образ $(B)\alpha$ будемо називати *зсувом множини B* .

Лема 1. *Кожен елемент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є монотонною частковою бієкцією лінійно впорядкованої множини $(\mathbb{N}, \leq)$. Більше того, кожен елемент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел на коскінченну підмножину в $\mathbb{N}$.*

Доведення. Зафіксуємо довільний елемент α напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$. Позаяк α — коскінченна часткова бієкція множини $\mathbb{N}$ і $(\mathbb{N}, \leq)$ — цілком впорядкована множина, то існує найменше натуральне число n_α таке, що $n \in \text{dom } \alpha$ для всіх натуральних $n \geq n_\alpha$. Також, оскільки α — часткова коскінченна ізомет-

рія множини натуральних чисел, то

$$d((n_\alpha + 1)\alpha, (n_\alpha)\alpha) = |(n_\alpha + 1)\alpha - (n_\alpha)\alpha| = 1,$$

а отже виконується одна з умов

$$(n_\alpha + 1)\alpha = (n_\alpha)\alpha + 1 \text{ або } (n_\alpha + 1)\alpha = (n_\alpha)\alpha - 1.$$

Припустимо, що $(n_\alpha + 1)\alpha = (n_\alpha)\alpha - 1$. Тоді за індукцією, оскільки α — часткова коскінченна ізометрія множини натуральних чисел, то отримуємо, що $(n_\alpha + i)\alpha = (n_\alpha)\alpha - i$ для довільного натурального числа i , що суперечить тому, що множина натуральних чисел має найменший елемент. З отриманого протиріччя випливає, що виконується рівність $(n_\alpha + 1)\alpha = (n_\alpha)\alpha + 1$. Аналогічно, за індукцією, оскільки α — часткова коскінченна ізометрія множини натуральних чисел, то отримуємо, що $(n_\alpha + i)\alpha = (n_\alpha)\alpha + i$ для довільного натурального числа $i \geq 2$. Також з вище доведеного випливає, що $(n)\alpha = (n_\alpha)\alpha - n_\alpha + n$ для довільного $n \in \text{dom } \alpha$, а отже виконується друге твердження леми. $\square$

Через $\mathcal{I}_\infty^\nearrow(\mathbb{N})$ позначимо напівгрупу монотонних коскінченних часткових бієкцій множини натуральних чисел (див. [8]). Оскільки існують монотонні коскінченні часткові бієкції множини натуральних чисел, які не є частковими ізометріями, то з леми 1 випливає

Наслідок 2. $\mathbf{IN}_\infty$ — власний підмоноїд в $\mathcal{I}_\infty^\nearrow(\mathbb{N})$.

Твердження 3. (i) $E(\mathbf{IN}_\infty) = E(\mathcal{I}_\infty^\nearrow(\mathbb{N}))$ в $\mathcal{I}_\infty^\nearrow(\mathbb{N})$, а отже напівгратка $E(\mathbf{IN}_\infty)$ ізоморфна вільній напівгратці з одиницею $(\mathcal{P}_\infty(\mathbb{N}), \cup)$, і цей ізоморфізм визначається відображенням $(\varepsilon)h = \mathbb{N} \setminus \text{dom } \varepsilon$.

(ii) Якщо $\varepsilon, \iota \in E(\mathbf{IN}_\infty)$, то $\varepsilon \leq \iota$ тоді і лише тоді, коли $\text{dom } \varepsilon \subseteq \text{dom } \iota$.

(iii) Кожен максимальний ланцюг у напівгратці $E(\mathbf{IN}_\infty)$ є ω -ланцюгом.

(iv) $\alpha \mathcal{L} \beta$ в $\mathbf{IN}_\infty$ тоді і лише тоді, коли $\text{dom } \alpha = \text{dom } \beta$.

(v) $\alpha \mathcal{R} \beta$ в $\mathbf{IN}_\infty$ тоді і лише тоді, коли $\text{ran } \alpha = \text{ran } \beta$.

(vi) $\alpha\mathcal{H}\beta$ в $\mathbf{IN}_\infty$ тоді і лише тоді, коли $\alpha = \beta$.

(vii) $\alpha\mathcal{D}\beta$ в $\mathbf{IN}_\infty$ тоді і лише тоді, коли $\text{dom } \alpha$ ($\text{ran } \alpha$) є зсувом множини $\text{dom } \beta$ ($\text{ran } \beta$).

Доведення. (i) Позаяк кожне часткове ко-скінченне тотожне перетворення множини натуральних чисел є частковою ізометрією, то за наслідком 2 маємо, що $E(\mathbf{IN}_\infty) = E(\mathcal{I}_\infty^\nearrow(\mathbb{N}))$ в $\mathcal{I}_\infty^\nearrow(\mathbb{N})$. Останнє твердження є наслідком твердження 2.1(vii) з [8].

Твердження (ii)–(vi) є наслідками твердження 2.1 з [8].

(vii) Еквівалентність того, що множини $\text{dom } \alpha$ ($\text{ran } \alpha$) є зсувом множини $\text{dom } \beta$ ($\text{ran } \beta$) випливає з другого твердження леми 1.

За означенням відношення Гріна $\mathcal{D}$ маємо, що $\mathcal{D} = \mathcal{L} \circ \mathcal{R} = \mathcal{R} \circ \mathcal{L} = \mathcal{R} \vee \mathcal{L}$, і оскільки $\alpha\mathcal{L}\alpha\alpha^{-1}$ і $\beta\mathcal{R}\beta^{-1}\beta$, то $\alpha\mathcal{D}\beta$ в $\mathbf{IN}_\infty$ тоді і лише тоді, коли $\alpha\alpha^{-1}\mathcal{D}\beta^{-1}\beta$. Тоді за твердженням 3.2.5 з [9] існує елемент $\gamma \in \mathbf{IN}_\infty$ такий, що $\gamma\gamma^{-1} = \alpha\alpha^{-1}$ і $\gamma^{-1}\gamma = \beta^{-1}\beta$. Останні дві рівності виконуються тоді і лише тоді, коли $\text{dom } \alpha = \text{dom } \gamma$ і $\text{ran } \gamma = \text{ran } \beta$, а отже умова $\alpha\mathcal{D}\beta$ еквівалентна умові, що $\text{dom } \alpha$ є зсувом множини $\text{ran } \beta$. $\square$

Теорема 4. $\mathbf{IN}_\infty$ — проста напівгрупа.

Доведення. Оскільки $\alpha = \alpha\mathbb{I} = \mathbb{I}\alpha$ для довільного елемента α напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$, то нам достатньо довести, що для довільного елемента β напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ існують $\gamma, \delta \in \mathbf{IN}_\infty$ такі, що $\gamma\beta\delta = \mathbb{I}$.

Зафіксуємо довільний елемент β напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$. Оскільки за лемою 1 кожен елемент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є звууженням часткового зсуву множини натуральних чисел на ко-скінченну підмножину в $\mathbb{N}$ і $(\mathbb{N}, \leq)$ — цілком впорядкована множина, то існує найменше натуральне число $n_\beta^d \in \text{dom } \beta$ таке, що $n \in \text{dom } \beta$ для всіх натуральних $n \geq n_\beta^d$ та існує найменше натуральне число $n_\beta^r \in \text{ran } \beta$ таке, що $n \in \text{dom } \beta$ для всіх натуральних $n \geq n_\beta^r$. Покладемо

$$\text{dom } \gamma = \mathbb{N}, \quad \text{ran } \gamma = \{n \in \mathbb{N} : n \geq n_\beta^d\},$$

$$(i)\gamma = i - 1 + n_\beta^d \quad \text{для всіх } i \in \text{dom } \gamma$$

і

$$\text{dom } \delta = \{n \in \mathbb{N} : n \geq n_\beta^r\}, \quad \text{ran } \delta = \mathbb{N},$$

$$(j)\delta = i - n_\beta^r + 1 \quad \text{для всіх } j \in \text{dom } \delta.$$

Тоді з леми 1 випливає, що $\gamma\beta\delta = \mathbb{I}$. $\square$

Наступне очевидне твердження описує природний частковий порядок на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$ і воно випливає з описання природного часткового порядку на симетричному інверсному моноїді, оскільки $\mathbf{IN}_\infty$ є інверсним підмоноїдом симетричного інверсного моноїда $\mathcal{I}_\omega$ над множиною натуральних чисел $\mathbb{N}$.

Твердження 5. Для елементів α і β напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ такі умови є еквівалентними:

- (i) $\alpha \preccurlyeq \beta$ в $\mathbf{IN}_\infty$;
- (ii) часткове відображення α є звууженням часткового відображення β на $\text{dom } \alpha$;
- (iii) часткове відображення α є козвуженням¹ часткового відображення β на $\text{ran } \alpha$.

Нагадаємо [9], що інверсна напівгрупа S називається *E-унітарною*, якщо ex — ідемпотент в S для деякого ідемпотента $e \in S$ та $x \in S$, то x — ідемпотент напівгрупи S . Тоді з твердження 5 і другої частини леми 1 випливає:

Наслідок 6. $\mathbf{IN}_\infty$ — E-унітарна інверсна напівгрупа.

Найменша групова конгруенція $\mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}$ на інверсній напівгрупі S визначається так (див. [11, III.5]: $s\mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}t$ в S тоді і лише тоді, коли існує ідемпотент $e \in S$ такий, що $es = et$).

Наступне твердження описує найменшу групову конгруенцію $\mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}$ на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$.

Твердження 7. Для елементів α та β напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ такі умови є еквівалентними:

¹Нехай $\alpha: X \rightarrow Y$ — часткове відображення та B — підмножина в Y . Під козвуженням часткове відображення α будемо розуміти часткове відображення $\alpha|_B: X \rightarrow Y$ з $\text{dom } \alpha|_B = \{x \in X : (x)\alpha \in B\}$ і $\text{ran } \alpha|_B = B$.

- (i) $\alpha \mathfrak{C}_{\mathbf{mg}} \beta$;
- (ii) існує натуральне число $i \in \text{dom } \alpha \cap \text{dom } \beta$ таке, що $(i)\alpha = (i)\beta$;
- (iii) $(i)\alpha = (i)\beta$ для всіх $i \in \text{dom } \alpha \cap \text{dom } \beta$.

Доведення. Імплікація (iii) $\Rightarrow$ (ii) очевидна. Оскільки за лемою 1 кожен елемент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел $\mathbb{N}$, то (ii) $\Rightarrow$ (iii).

(iii) $\Rightarrow$ (i) Якщо $i\alpha = i\beta$ для всіх $i \in \text{dom } \alpha \cap \text{dom } \beta$, то поклавши $\varepsilon: \text{dom } \alpha \cap \text{dom } \beta \rightarrow \text{dom } \alpha \cap \text{dom } \beta$ — тотожне відображення, отримуємо, що $\varepsilon \in E(\mathbf{IN}_\infty)$ і $\varepsilon\alpha = \varepsilon\beta$.

(i) $\Rightarrow$ (ii) Припустимо, що $\varepsilon\alpha = \varepsilon\beta$ для деякого ідемпотента ε напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$. Оскільки ε — тотожне відображення кскінченної підмножини $\text{dom } \varepsilon$ множини натуральних чисел, то з означення напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ випливає, що $\text{dom } \alpha \cap \text{dom } \beta \cap \text{dom } \varepsilon \neq \emptyset$, а також, що $(i)\alpha = (i)\varepsilon\alpha = (i)\varepsilon\beta = (i)\beta$ для всіх $i \in \text{dom } \alpha \cap \text{dom } \beta \cap \text{dom } \varepsilon$. $\square$

Надвлі в цій праці через $(\mathbb{Z}, +)$ позначатимемо адитивну групу цілих чисел.

Теорема 8. Фактор-напівгрупа $\mathbf{IN}_\infty / \mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}$ ізоморфна групі $(\mathbb{Z}, +)$.

Доведення. Зафіксуємо довільні елементи α та β напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ такі, що $\alpha \mathfrak{C}_{\mathbf{mg}} \beta$. Оскільки за лемою 1 кожен елемент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел $\mathbb{N}$, то існують цілі числа $\mathbf{z}_\alpha$ та $\mathbf{z}_\beta$ такі, що $(i)\alpha = i + \mathbf{z}_\alpha$ і $(j)\beta = j + \mathbf{z}_\beta$ для довільних $i \in \text{dom } \alpha$ та $j \in \text{dom } \beta$. З твердження 7 випливає, що $\mathbf{z}_\alpha = \mathbf{z}_\beta$. Очевидно, з твердження 7 випливає, що виконується також обернене твердження: якщо $\mathbf{z}_\alpha = \mathbf{z}_\beta$ для елементів α та β напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$, то $\alpha \mathfrak{C}_{\mathbf{mg}} \beta$.

Означимо відображення $\mathfrak{F}: \mathbf{IN}_\infty \rightarrow (\mathbb{Z}, +)$ за формулою $(\alpha)\mathfrak{F} = \mathbf{z}_\alpha$. З леми 1 і твердження 7 випливає, що відображення $\mathfrak{F}: \mathbf{IN}_\infty \rightarrow (\mathbb{Z}, +)$ визначено коректно. Тоді для довільних елементів α та β напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ маємо, що $(i)\alpha\beta = (i + \mathbf{z}_\alpha)\beta = i + \mathbf{z}_\alpha + \mathbf{z}_\beta$, для всіх $i \in \text{dom } (\alpha\beta)$. Таким чином, ми отримуємо, що $(\alpha\beta)\mathfrak{F} = \mathbf{z}_\alpha + \mathbf{z}_\beta = (\alpha)\mathfrak{F} + (\beta)\mathfrak{F}$, а

отже $\mathfrak{F}: \mathbf{IN}_\infty \rightarrow (\mathbb{Z}, +)$ — гомоморфізм. Очевидно, що так визначене відображення $\mathfrak{F}$ є сюр'єктивним.

Також, з твердження 7 випливає, що $(\alpha)\mathfrak{F} = (\beta)\mathfrak{F}$ тоді і лише тоді, коли $\alpha \mathfrak{C}_{\mathbf{mg}} \beta$. Таким чином, найменша групова конгруенція $\mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}$ на інверсній напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$ породжує гомоморфізм $\mathfrak{F}: \mathbf{IN}_\infty \rightarrow (\mathbb{Z}, +)$ і конгруенція $\mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}$ є ядром цього гомоморфізму, а отже виконується твердження теореми. $\square$

Нагадаємо, що інверсна напівгрупа S називається *F-інверсною*, якщо $\mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}$ -клас $s\mathfrak{C}_{\mathbf{mg}}$ кожного елемента s має найбільший елемент стосовно природного часткового порядку $\preccurlyeq$ в S [10].

Теорема 9. $\mathbf{IN}_\infty$ — F-інверсна напівгрупа.

Доведення. Зафіксуємо довільний елемент α напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$. Означимо часткове відображення $\alpha_{\mathbf{m}}: \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ наступним чином. Нехай $\mathbf{z}_\alpha$ — ціле число, означене для елемента α в тексті доведення теореми 8. Тоді можливі такі випадки:

- (i) $\mathbf{z}_\alpha < 0$; (ii) $\mathbf{z}_\alpha = 0$ або (iii) $\mathbf{z}_\alpha > 0$.

Покладемо:

- (i) якщо $\mathbf{z}_\alpha < 0$, то

$$\text{dom } \alpha_{\mathbf{m}} = \{i \in \mathbb{N}: i \geq -\mathbf{z}_\alpha + 1\},$$

$$\text{ran } \alpha_{\mathbf{m}} = \mathbb{N} \text{ і } (j)\alpha_{\mathbf{m}} = j + \mathbf{z}_\alpha \text{ для всіх } j \in \text{dom } \alpha_{\mathbf{m}};$$

- (ii) якщо $\mathbf{z}_\alpha = 0$, то $\alpha_{\mathbf{m}}: \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ — тотожне відображення;

- (iii) якщо $\mathbf{z}_\alpha > 0$, то $\text{dom } \alpha_{\mathbf{m}} = \mathbb{N}$,

$$\text{ran } \alpha_{\mathbf{m}} = \{i \in \mathbb{N}: i \geq -\mathbf{z}_\alpha + 1\}$$

$$\text{і } (j)\alpha_{\mathbf{m}} = j + \mathbf{z}_\alpha \text{ для всіх } j \in \text{dom } \alpha_{\mathbf{m}}.$$

Очевидно, що так визначене часткове відображення $\alpha_{\mathbf{m}}: \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ є частковою ізометрією, а отже $\alpha_{\mathbf{m}} \in \mathbf{IN}_\infty$. Тоді з твердження 7 випливає, що $\alpha \mathfrak{C}_{\mathbf{mg}} \alpha_{\mathbf{m}}$, а з твердження 5, що виконується відношення $\alpha \preccurlyeq \alpha_{\mathbf{m}}$.

Зауважимо, що за виконання умов:

- (i) якщо $\mathbf{z}_\alpha < 0$, то $\text{ran } \alpha_{\mathbf{m}} = \mathbb{N}$;

(ii) якщо $\mathbf{z}_\alpha = 0$, то $\text{dom } \alpha_{\mathbf{m}} = \text{ran } \alpha_{\mathbf{m}} = \mathbb{N}$;

(iii) якщо $\mathbf{z}_\alpha > 0$, то $\text{dom } \alpha_{\mathbf{m}} = \mathbb{N}$,

з того, що $\alpha_{\mathbf{m}} \preceq \beta$ для деяких $\alpha, \beta \in \mathbb{IN}_\infty$, з твердження 5 випливає рівність $\alpha_{\mathbf{m}} = \beta$. Таким чином, $\alpha_{\mathbf{m}}$ — найбільший елемент $\mathfrak{C}_{\text{mg}}$ -класу елемента α стосовно природного часткового порядку $\preceq$ на напівгрупі $\mathbb{IN}_\infty$. $\square$

Нагадаємо (див. наприклад [7, §1.12]), що біциклічною напівгрупою (або біциклічним моноїдом) $\mathcal{C}(p, q)$ називається напівгрупа з одиницею, породжена двоелементною множиною $\{p, q\}$ і визначена одним визначальним співвідношенням $pq = 1$. Біциклічна напівгрупа відіграє важливу роль в теорії напівгруп. Так, зокрема, класична теорема Олафа Андерсена [4] стверджує, що (0-)проста напівгрупа з ідемпотентом є цілком (0-)простою тоді і лише тоді, коли вона не містить ізоморфну копію біциклічної напівгрупи. Стабільні напівгрупи не містять ізоморфної копії біциклічного моноїда [5].

Зауваження 10. 1. Добре відомо (див. [7, §1.12]), що біциклічний моноїд $\mathcal{C}(p, q)$ ізоморфний напівгрупі $\mathcal{C}_{\mathbb{N}}$, породженій частковими перетвореннями α та β множини натуральних чисел $\mathbb{N}$, які визначаються наступним чином:

$$\text{dom } \alpha = \mathbb{N}, \quad \text{ran } \alpha = \mathbb{N} \setminus \{1\}, \quad (n)\alpha = n + 1$$

і

$$\text{dom } \beta = \mathbb{N} \setminus \{1\}, \quad \text{ran } \beta = \mathbb{N}, \quad (n)\beta = n - 1.$$

Оскільки композиція $\alpha\beta$ — тотожне відображення множини натуральних чисел, то з результатів про біциклічний моноїд, отриманих у [7, §1.12] випливає, що кожен елемент напівгрупи $\mathcal{C}_{\mathbb{N}}$ однозначно зображається у вигляді $\beta^i \alpha^j$, де i та j — деякі невід'ємні цілі числа, $\beta^0 = \alpha^0$ — тотожне перетворення множини натуральних чисел, а також ізоморфізм $\mathfrak{I}: \mathcal{C}_{\mathbb{N}} \rightarrow \mathcal{C}(p, q)$ визначається за формулою $(\beta^i \alpha^j)\mathfrak{I} = q^i p^j$. Таким чином, напівгрупа $\mathbb{IN}_\infty$ містить ізоморфну копію біциклічної напівгрупи.

2. Легко бачити, що для довільного елемента $\beta^i \alpha^j$ напівгрупи $\mathcal{C}_{\mathbb{N}}$, де i та j — деякі

невід'ємні цілі числа, виконуються такі умови:

$$(1) \text{ dom}(\beta^i \alpha^j) = \mathbb{N} \setminus \{1, \dots, i\},$$

$$(2) \text{ ran}(\beta^i \alpha^j) = \mathbb{N} \setminus \{1, \dots, j\},$$

$$(3) (n)\beta^i \alpha^j = n - j + i, \text{ для } n \in \text{dom}(\beta^i \alpha^j).$$

Також очевидно, що кожен частковий зсув $\mu: \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$, $n \mapsto n + k$ нескінченного променя $\{l, l + 1, l + 2, \dots\}$ множини натуральних чисел $\mathbb{N}$ збігається з частковим перетворенням $\beta^{l-1} \alpha^{k+l-1}$, яке є елементом напівгрупи $\mathcal{C}_{\mathbb{N}}$.

З нижче викладеного прикладу випливає, що на напівгрупі $\mathbb{IN}_\infty$ існують конгруенції, які не є груповими.

Приклад 11. Означимо відображення $\mathfrak{H}: \mathbb{IN}_\infty \rightarrow \mathcal{C}_{\mathbb{N}}$ наступним чином. Нехай η — довільний елемент напівгрупи $\mathbb{IN}_\infty$. Оскільки за лемою 1 кожен елемент напівгрупи $\mathbb{IN}_\infty$ є звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел, то існує найменше натуральне число $n_\eta^{\mathbf{d}} \in \text{dom } \eta$ таке, що $n \in \text{dom } \eta$ для всіх натуральних $n \geq n_\eta^{\mathbf{d}}$ та існує ціле число $\mathbf{z}_\eta$ таке, що $(i)\eta = i + \mathbf{z}_\eta$ для довільних $i \in \text{dom } \eta$. Покладемо $(\eta)\mathfrak{H} = \bar{\eta}$ — звуження часткового перетворення η множини натуральних чисел на множину $\{i \in \mathbb{N} : i \geq n_\eta^{\mathbf{d}}\}$. Тоді із зауваження 10(2) випливає, що часткове перетворення $\bar{\eta}$ збігається з частковим перетворенням $\beta^{n_\eta^{\mathbf{d}}-1} \alpha^{\mathbf{z}_\eta + n_\eta^{\mathbf{d}}-1}$, яке є елементом напівгрупи $\mathcal{C}_{\mathbb{N}}$.

Твердження 12. Відображення $\mathfrak{H}: \mathbb{IN}_\infty \rightarrow \mathcal{C}_{\mathbb{N}}$ є сюр'єктивним гомоморфізмом моноїдів.

Доведення. Спочатку зауважимо, що з означення відображення $\mathfrak{H}: \mathbb{IN}_\infty \rightarrow \mathcal{C}_{\mathbb{N}}$ випливає, що $(\beta^i \alpha^j)\mathfrak{H} = \beta^i \alpha^j$ для довільного елемента $\beta^i \alpha^j$ напівгрупи $\mathcal{C}_{\mathbb{N}}$.

Нехай η та μ — довільні елементи напівгрупи $\mathbb{IN}_\infty$. Оскільки за лемою 1 кожен елемент напівгрупи $\mathbb{IN}_\infty$ є звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел, то існують найменші натуральні числа $n_\eta^{\mathbf{d}} \in \text{dom } \eta$ і $n_\mu^{\mathbf{d}} \in \text{dom } \mu$ такі, що $n \in \text{dom } \eta$ та

$m \in \text{dom } \mu$ для всіх натуральних $n \geq n_\eta^d$ і $m \geq n_\mu^d$, та існують цілі числа $\mathbf{z}_\eta$ і $\mathbf{z}_\mu$ такі, що $(i)\eta = i + \mathbf{z}_\eta$ і $(j)\mu = j + \mathbf{z}_\mu$ для довільних $i \in \text{dom } \eta$ та $j \in \text{dom } \mu$.

З означення відображення $\mathfrak{H}: \mathbf{IN}_\infty \rightarrow \mathcal{C}_\mathbb{N}$, використавши зауваження 10(1), отримуємо:

$$\begin{aligned} (\eta)\mathfrak{H}(\mu)\mathfrak{H} &= \beta^{n_\eta^d-1} \alpha^{\mathbf{z}_\eta+n_\eta^d-1} \beta^{n_\mu^d-1} \alpha^{\mathbf{z}_\mu+n_\mu^d-1} = \\ &= \begin{cases} \beta^{n_\eta^d-1} \alpha^{\mathbf{z}_\eta+\mathbf{z}_\mu+n_\eta^d-1}, & \text{якщо } \mathbf{z}_\eta + n_\eta^d > n_\mu^d, \\ \beta^{n_\eta^d-1} \alpha^{\mathbf{z}_\mu+n_\mu^d-1}, & \text{якщо } \mathbf{z}_\eta + n_\eta^d = n_\mu^d, \\ \beta^{n_\mu^d-\mathbf{z}_\eta-1} \alpha^{\mathbf{z}_\mu+n_\mu^d-1}, & \text{якщо } \mathbf{z}_\eta + n_\eta^d < n_\mu^d. \end{cases} \end{aligned}$$

Оскільки за лемою 1 кожен елемент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел, то $\mathbf{z}_{\eta\mu} = \mathbf{z}_\eta + \mathbf{z}_\mu$. Далі визначимо найменше натуральне число $n_{\eta\mu}^d \in \text{dom } \eta$ таке, що $n \in \text{dom}(\eta\mu)$ для всіх натуральних $n \geq n_{\eta\mu}^d$. Знову, оскільки за лемою 1 кожен елемент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел, то отримуємо, що

$$n_{\eta\mu}^d = \max \{ \mathbf{z}_\eta + n_\eta^d, n_\mu^d \} - \mathbf{z}_\eta.$$

Тоді

$$\begin{aligned} (\eta\mu)\mathfrak{H} &= \beta^{n_{\eta\mu}^d-1} \alpha^{\mathbf{z}_{\eta\mu}+n_{\eta\mu}^d-1} = \\ &= \beta^{\max\{\mathbf{z}_\eta+n_\eta^d, n_\mu^d\}-\mathbf{z}_\eta-1} \alpha^{\mathbf{z}_\eta+\mathbf{z}_\mu+\max\{\mathbf{z}_\eta+n_\eta^d, n_\mu^d\}-\mathbf{z}_\eta-1} \\ &= \beta^{\max\{\mathbf{z}_\eta+n_\eta^d, n_\mu^d\}-\mathbf{z}_\eta-1} \alpha^{\mathbf{z}_\mu+\max\{\mathbf{z}_\eta+n_\eta^d, n_\mu^d\}-1} = \\ &= \begin{cases} \beta^{n_\eta^d-1} \alpha^{\mathbf{z}_\eta+\mathbf{z}_\mu+n_\eta^d-1}, & \text{якщо } \mathbf{z}_\eta + n_\eta^d > n_\mu^d, \\ \beta^{n_\eta^d-1} \alpha^{\mathbf{z}_\mu+n_\mu^d-1}, & \text{якщо } \mathbf{z}_\eta + n_\eta^d = n_\mu^d, \\ \beta^{n_\mu^d-\mathbf{z}_\eta-1} \alpha^{\mathbf{z}_\mu+n_\mu^d-1}, & \text{якщо } \mathbf{z}_\eta + n_\eta^d < n_\mu^d. \end{cases} \end{aligned}$$

Таким чином, виконується рівність $(\eta\mu)\mathfrak{H} = (\eta)\mathfrak{H}(\mu)\mathfrak{H}$ для всіх елементів η і μ напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$, а отже відображення $\mathfrak{H}: \mathbf{IN}_\infty \rightarrow \mathcal{C}_\mathbb{N}$ є гомоморфізмом моноїдів. $\square$

Очевидно, що ядро

$$\ker \mathfrak{H} = \{(\eta, \mu) \in \mathbf{IN}_\infty \times \mathbf{IN}_\infty : (\eta)\mathfrak{H} = (\mu)\mathfrak{H}\},$$

вище означеного гомоморфізму $\mathfrak{H}: \mathbf{IN}_\infty \rightarrow \mathcal{C}_\mathbb{N}$ є конгруенцією на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$, яка не є групою.

Гомоморфною ретракцією називається відображення з напівгрупи S в S , яке є одночасно ретракцією та гомоморфізмом [7].

Образ напівгрупи S при її гомоморфній ретракції називається *гомоморфним ретрактом*. Тобто гомоморфний ретракт напівгрупи S — це така піднапівгрупа T в S , що існує гомоморфізм з S в S , для якого піднапівгрупа T є множиною всіх його нерухомих точок.

З твердження 12 випливає

Наслідок 13. Напівгрупа $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ є гомоморфним ретрактом напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$.

Зауваження 14. Нехай S — напівгрупа, T — піднапівгрупа напівгрупи S і $\mathfrak{C}_S$ — конгруенція на S . Тоді з означення поняття конгруенція випливає, що звуження $\mathfrak{C}_T = \mathfrak{C}_S|_{T \times T}$ відношення $\mathfrak{C}_S$ на декартовий добуток $T \times T$ є конгруенцією на напівгрупі T .

Виявляється, що піднапівгрупа $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ дає можливість отримати критерій, коли конгруенція на $\mathbf{IN}_\infty$ є групою.

Теорема 15. Конгруенція $\mathfrak{C}$ на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$ є групою тоді і лише тоді, коли її звуження $\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}} = \mathfrak{C}|_{\mathcal{C}_\mathbb{N} \times \mathcal{C}_\mathbb{N}}$ на піднапівгрупі $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ не є тотожною конгруенцією на $\mathcal{C}_\mathbb{N}$.

Доведення. ($\Rightarrow$) Із зауваження 14 випливає, якщо $\mathfrak{C}$ — групова на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$, то її звуження $\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}}$ на піднапівгрупу $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ є також конгруенцією, а оскільки всі ідемпотенти напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є $\mathfrak{C}$ -еквівалентними, то всі ідемпотенти піднапівгрупи $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ є також $\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}}$ -еквівалентними. За зауваженням 10(1) напівгрупа $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ ізоморфна біциклічному моноїдові, то з наслідку 1.32 [7] випливає, що конгруенція $\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}}$ на $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ є також групою, а отже $\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}}$ не є відношенням рівності на $\mathcal{C}_\mathbb{N}$.

($\Leftarrow$) Припустимо, що конгруенція $\mathfrak{C}$ на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$ є такою, що її звуження $\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}}$ на піднапівгрупу $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ не є відношенням рівності на $\mathcal{C}_\mathbb{N}$. Оскільки за зауваженням 10(1) напівгрупа $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ ізоморфна біциклічному моноїдові, то з наслідку 1.32 [7] випливає, що конгруенція $\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}}$ на $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ є групою, а отже всі ідемпотенти напівгрупи $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ є $\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}}$ -еквівалентними.

Нехай ε — довільний ідемпотент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$. Оскільки ε є тотожним відображенням коскінченної підмножини $\text{dom } \varepsilon$

множини натуральних чисел і $(\mathbb{N}, \leq)$ — цілком впорядкована множина, то існує найменше натуральне число $n_\varepsilon^d \in \text{dom } \varepsilon$ таке, що $n \in \text{dom } \varepsilon$ для всіх натуральних $n \geq n_\varepsilon^d$. Нехай $\bar{\varepsilon}$ — тотожне відображення множини $\{n \in \mathbb{N} : n \geq n_\varepsilon^d + 1\}$. Тоді очевидно, що $\bar{\varepsilon}$ — ідемпотент підмоноїда $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ моноїда $\mathbf{IN}_\infty$, а оскільки конгруенція $\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}\bar{\varepsilon}}$ на $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ є груповою, то $\mathbb{I}\mathfrak{C}_{\mathcal{C}_\mathbb{N}\bar{\varepsilon}}$, а отже й $\mathbb{I}\mathfrak{C}\bar{\varepsilon}$. Також, легко бачити, що $\bar{\varepsilon} \preceq \varepsilon \preceq \mathbb{I}$, де $\preceq$ — природний частковий порядок на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$, і тоді з відношення $\mathbb{I}\mathfrak{C}\bar{\varepsilon}$ випливає, що $\varepsilon = (\varepsilon\mathbb{I})\mathfrak{C}(\varepsilon\bar{\varepsilon}) = \bar{\varepsilon}$, а отже $\varepsilon\mathfrak{C}\mathbb{I}$. З довільності вибору ідемпотента ε в $\mathbf{IN}_\infty$ випливає, що всі ідемпотенти напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є $\mathcal{C}$ -еквівалентними. Тоді з твердження 1.4.21(3) з монографії [9] випливає, що $\mathcal{C}$ — групова конгруенція на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$. $\square$

З теореми 15 випливає такий наслідок:

Наслідок 16. Для довільної конгруенції $\mathfrak{C}$ на моноїді $\mathbf{IN}_\infty$ виконується лише одна з умов:

- (1) $\mathfrak{C}$ — групова конгруенція на $\mathbf{IN}_\infty$;
- (2) звуження природного гомоморфізму $\mathfrak{C}^\sharp : \mathbf{IN}_\infty \rightarrow \mathbf{IN}_\infty/\mathfrak{C}$ на підмоноїд $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ є тотожним відображенням.

Також з теорем 8 і 15 випливає наслідок 17.

Наслідок 17. Нехай напівгрупа не містить ізоморфної копії біциклічного моноїда. Тоді для довільного гомоморфізму $\mathfrak{F} : \mathbf{IN}_\infty \rightarrow S$ існує єдиний гомоморфізм $\mathfrak{H} : (\mathbb{Z}, +) \rightarrow S$ такий, що наступна діаграма

$$\begin{array}{ccc} \mathbf{IN}_\infty & \xrightarrow{\mathfrak{F}} & S \\ \mathfrak{C}^\sharp_{\text{img}} \downarrow & \nearrow \mathfrak{H} & \\ (\mathbb{Z}, +) & & \end{array}$$

є комутативною.

Лема 18. Нехай $\mathfrak{C}$ — конгруенція на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$, яка відмінна від групової та тотожної. Тоді існують два різні $\mathfrak{C}$ -еквівалентні ідемпотенти ε і ι напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ такі, що $n_\varepsilon^d = n_\iota^d$.

Доведення. Оскільки конгруенція $\mathfrak{C}$ на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$ відмінна від тотожної, то існують два різні $\mathfrak{C}$ -еквівалентні елементи $\gamma, \delta \in \mathbf{IN}_\infty$. За твердженням 3 кожен $\mathcal{H}$ -клас напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є одноелементним, то виконується хоча б одна з умов: $\gamma\gamma^{-1} \neq \delta\delta^{-1}$ або $\gamma^{-1}\gamma \neq \delta^{-1}\delta$. Отже, існують два різні $\mathfrak{C}$ -еквівалентні ідемпотенти $\varepsilon, \iota \in \mathbf{IN}_\infty$. За теоремою 15 елементи ε і ι не можуть одночасно бути ідемпотентами підмоноїда $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ моноїда $\mathbf{IN}_\infty$, оскільки конгруенція $\mathfrak{C}$ на $\mathbf{IN}_\infty$ не є груповою.

Припустимо, що $n_\varepsilon^d > n_\iota^d$. Нехай $\bar{\varepsilon}$ — тотожне відображення множини $\{k \in \mathbb{N} : k \geq n_\varepsilon^d - 1\}$ і $\bar{\iota}$ — тотожне відображення множини $\{k \in \mathbb{N} : k \geq n_\iota^d\}$. Тоді, очевидно, що $\bar{\varepsilon}, \bar{\iota} \in E(\mathcal{C}_\mathbb{N})$ і $\bar{\varepsilon} \neq \bar{\iota}$. Позаяк $\varepsilon\mathfrak{C}\iota$, то $\bar{\varepsilon} = (\varepsilon\bar{\varepsilon})\mathfrak{C}(\iota\bar{\iota}) = \bar{\iota}$, а отже два різні ідемпотенти підмоноїда $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ моноїда $\mathbf{IN}_\infty$ є $\mathfrak{C}$ -еквівалентними. Тоді за теоремою 15 конгруенція $\mathfrak{C}$ є груповою, що суперечить припущенню. З отриманого протиріччя випливає, що нерівність $n_\varepsilon^d > n_\iota^d$ не виконується для двох різних $\mathfrak{C}$ -еквівалентних ідемпотентів ε і ι напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$.

Аналогічно доводиться, що нерівність $n_\varepsilon^d < n_\iota^d$ не виконується для двох різних $\mathfrak{C}$ -еквівалентних ідемпотентів ε і ι напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$. $\square$

Лема 19. Для елемента ξ моноїда $\mathbf{IN}_\infty$ наступні умови є еквівалентними:

- (1) $\xi \in \mathcal{C}_\mathbb{N}$;
- (2) $n_\xi^d = \min\{n \in \mathbb{N} : n \in \text{dom } \xi\}$;
- (3) $n_\xi^r = \min\{n \in \mathbb{N} : n \in \text{ran } \xi\}$.

Доведення. Імплікації (1) $\Rightarrow$ (2) та (1) $\Rightarrow$ (3) випливають з означення напівгрупи $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ (див. зауваження 10(1)).

Імплікація (2) $\Rightarrow$ (1) випливає із зауваження 10(2). Справді, за лемою 1 елемент ξ є звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел на коскінченну підмножину в $\mathbb{N}$, а отже маємо, що $(n)\xi = n - n_\xi^d + n_\xi^r$ для всіх $n \in \text{dom } \xi$. Тоді із зауваження 10(2) випливає, що $\xi = \beta^{n_\xi^d-1} \alpha^{n_\xi^r-1}$.

Еквівалентність умов (2) та (3) є наслідком леми 1, оскільки елемент ξ є звуженням

часткового зсуву множини натуральних чисел на коскінченну підмножину в $\mathbb{N}$. $\square$

Означення 20. Нехай ξ — довільний елемент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ такий, що $\xi \notin \mathcal{C}_\mathbb{N}$. Означимо

$$\begin{aligned} \underline{n}_\xi^d &= \min \{n \in \mathbb{N} : n \in \text{dom } \xi\}, \\ \underline{n}_\xi^r &= \min \{n \in \mathbb{N} : n \in \text{ran } \xi\}, \\ \overline{n}_\xi^d &= \max \{n \in \text{dom } \xi : n < \underline{n}_\xi^d\}, \\ \overline{n}_\xi^r &= \max \{n \in \text{ran } \xi : n < \underline{n}_\xi^r\}. \end{aligned}$$

Очевидно, що виконуються наступні умови: $\underline{n}_\xi^d \leq \overline{n}_\xi^d < \underline{n}_\xi^r$, $\underline{n}_\xi^r \leq \overline{n}_\xi^r < \underline{n}_\xi^d$, $(\underline{n}_\xi^d)\xi = \underline{n}_\xi^r$ і $(\overline{n}_\xi^d)\xi = \overline{n}_\xi^r$, для довільного $\xi \in \mathbf{IN}_\infty \setminus \mathcal{C}_\mathbb{N}$. Також, елемент $\xi \in \mathbf{IN}_\infty \setminus \mathcal{C}_\mathbb{N}$ є ідемпотентом тоді і лише тоді, коли $\underline{n}_\xi^d = \underline{n}_\xi^r$ і $\overline{n}_\xi^d = \overline{n}_\xi^r$.

Лема 21. Кожен ідемпотент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є одиницею піднапівгрупи в $\mathbf{IN}_\infty$, яка ізоморфна біциклічній напівгрупі.

Доведення. Нехай ε — довільний ідемпотент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$. Якщо $\varepsilon \in \mathcal{C}_\mathbb{N}$ і оскільки напівгрупа $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ ізоморфна біциклічній напівгрупі, то не зменшуючи загальності можемо вважати, що ідемпотент ε можна ототожнити з ідемпотентом $q^i p^i$ біциклічного моноїда $\mathcal{C}(p, q)$, для деякого невід'ємного цілого числа i . Тоді

$$\begin{aligned} q^i p^{i+1} \cdot q^{i+1} p^i &= q^i p^i, \\ q^{i+1} p^i \cdot q^i p^{i+1} &= q^{i+1} p^{i+1}, \\ q^i p^{i+1} \cdot q^i p^i &= q^i p^{i+1}, \\ q^i p^i \cdot q^i p^{i+1} &= q^i p^{i+1}, \\ q^{i+1} p^i \cdot q^i p^i &= q^{i+1} p^i, \\ q^i p^i \cdot q^{i+1} p^i &= q^{i+1} p^i \end{aligned}$$

і $q^{i+1} p^{i+1} \neq q^i p^i$, а отже за лемою 1.31 з [7] піднапівгрупа в $\mathbf{IN}_\infty$, породжена елементами $q^i p^{i+1}$ і $q^{i+1} p^i$ ізоморфна біциклічній напівгрупі.

Припустимо, що $\varepsilon \notin \mathcal{C}_\mathbb{N}$. Тоді для ідемпотента ε виконуються умови $\underline{n}_\varepsilon^d \leq \overline{n}_\varepsilon^d < \underline{n}_\varepsilon^r$. Означимо часткову бієкцію $\gamma: \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ так: $\text{dom } \gamma = \text{dom } \varepsilon$,

$$\text{ran } \gamma = \{i - \underline{n}_\varepsilon^d + \overline{n}_\varepsilon^d : i \in \text{dom } \varepsilon\}$$

і $(n)\gamma = n - \underline{n}_\varepsilon^d + \overline{n}_\varepsilon^d$, для всіх $n \in \text{dom } \gamma$. Тоді, очевидно, що $\gamma \in \mathbf{IN}_\infty$ і виконуються

такі співвідношення:

$$\begin{aligned} \varepsilon \gamma &= \gamma \varepsilon = \gamma, \\ \gamma^{-1} \varepsilon &= \gamma^{-1} \varepsilon^{-1} = (\varepsilon \gamma)^{-1} = \gamma^{-1}, \\ \varepsilon \gamma^{-1} &= \varepsilon^{-1} \gamma^{-1} = (\gamma \varepsilon)^{-1} = \gamma^{-1}, \\ \gamma \gamma^{-1} &= \varepsilon \quad \text{і} \quad \gamma^{-1} \gamma \neq \varepsilon, \end{aligned}$$

а отже за лемою 1.31 з [7] піднапівгрупа в $\mathbf{IN}_\infty$, породжена елементами γ і γ^{-1} ізоморфна біциклічній напівгрупі. $\square$

Теорема 22. Для конгруенції $\mathfrak{C}$ на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$ наступні умови є еквівалентними:

- (1) $\mathfrak{C}$ — групова конгруенція на $\mathbf{IN}_\infty$;
- (3) існує піднапівгрупа S в $\mathbf{IN}_\infty$, яка ізоморфна біциклічній напівгрупі та два різні елементи напівгрупи S є $\mathfrak{C}$ -еквівалентними;
- (3) для довільної піднапівгрупи T в $\mathbf{IN}_\infty$, яка ізоморфна біциклічній напівгрупі, два різні елементи напівгрупи T є $\mathfrak{C}$ -еквівалентними.

Доведення. Імплікація $(1) \Rightarrow (2)$ випливає з теореми 15, а імплікації $(1) \Rightarrow (3)$ і $(3) \Rightarrow (2)$ є очевидними.

Доведемо, що виконується імплікація $(2) \Rightarrow (1)$. Припустимо, що S — піднапівгрупа в $\mathbf{IN}_\infty$, яка ізоморфна біциклічній напівгрупі та два різні елементи напівгрупи S є $\mathfrak{C}$ -еквівалентними. Тоді за наслідком 1.32 з [7] усі ідемпотенти напівгрупи S є $\mathfrak{C}$ -еквівалентними.

Нехай ε — одиниця напівгрупи S . З теореми 15 випливає, що не зменшуючи загальності, можемо вважати, що $\varepsilon \notin \mathcal{C}_\mathbb{N}$. Справді, припустивши, що $\varepsilon \in \mathcal{C}_\mathbb{N}$, то, оскільки за лемою 1 кожен елемент напівгрупи $\mathbf{IN}_\infty$ є звуженням часткового зсуву множини натуральних чисел, існує елемент $\gamma \in S \cap \mathcal{C}_\mathbb{N}$ такий, що $\text{dom } \varepsilon = \text{dom } \gamma$ і $\gamma \neq \varepsilon$. Тоді $\gamma \gamma^{-1} = \varepsilon$, $\gamma^{-1} \gamma \neq \varepsilon$ і $\gamma, \gamma^{-1}, \gamma^{-1} \gamma \in \mathcal{C}_\mathbb{N} \cap S$. А отже, два ідемпотента напівгрупи $\mathcal{C}_\mathbb{N}$ є $\mathfrak{C}$ -еквівалентними. Тоді за наслідком 1.32 з [7] і теоремою 15, $\mathfrak{C}$ — групова конгруенція на напівгрупі $\mathbf{IN}_\infty$.

Зафіксуємо довільний елемент γ напівгрупи S такий, що $\gamma \mathcal{L} \varepsilon$. Для довільного натурального числа i покладемо

$$\varepsilon_i = \underbrace{\gamma^{-1} \dots \gamma^{-1}}_{i\text{-разів}} \underbrace{\gamma \dots \gamma}_{i\text{-разів}}.$$

Тоді, очевидно, що ε_i — ідемпотент напівгрупи S і

$$\underbrace{\gamma \dots \gamma}_{i\text{-разів}} \underbrace{\gamma^{-1} \dots \gamma^{-1}}_{i\text{-разів}} = \varepsilon,$$

бо $\gamma\gamma^{-1} = \varepsilon$. Також, оскільки всі $\mathcal{H}$ -класи в біциклічному моноїді є тривіальними та його напівгрупа ідемпотентів є ω -ланцюгом, то

$$\text{dom } \varepsilon_{i+1} \subsetneq \text{dom } \varepsilon_i \subsetneq \text{dom } \varepsilon$$

для довільного натурального числа i . З $\varepsilon \notin \mathcal{C}_{\mathbb{N}}$ випливає, що

$$\underline{n}_{\varepsilon}^{\mathbf{d}} = \underline{n}_{\varepsilon}^{\mathbf{r}} \leq \overline{n}_{\varepsilon}^{\mathbf{d}} = \overline{n}_{\gamma^i}^{\mathbf{d}} < n_{\varepsilon}^{\mathbf{d}} = n_{\gamma^i}^{\mathbf{d}},$$

$$\underline{n}_{\varepsilon}^{\mathbf{d}} = \underline{n}_{\varepsilon}^{\mathbf{r}} < \underline{n}_{\gamma^i}^{\mathbf{r}} \leq \overline{n}_{\gamma^i}^{\mathbf{r}} < n_{\gamma^i}^{\mathbf{r}},$$

$$\underline{n}_{\gamma^i}^{\mathbf{r}} < \underline{n}_{\gamma^{i+k}}^{\mathbf{r}}, \quad \overline{n}_{\gamma^i}^{\mathbf{r}} < \overline{n}_{\gamma^{i+k}}^{\mathbf{r}} \quad \text{і} \quad n_{\gamma^i}^{\mathbf{r}} < n_{\gamma^{i+k}}^{\mathbf{r}},$$

для довільних натуральних чисел i та k .

Тоді існує таке натуральне число j , що $n_{\gamma^j}^{\mathbf{r}} \leq \underline{n}_{\gamma^j}^{\mathbf{r}}$. Означимо: φ_0, φ_1 і φ_2 — тотожні відображення множин $\{n \in \mathbb{N}: n \geq \underline{n}_{\varepsilon}^{\mathbf{d}}\}$, $\{n \in \mathbb{N}: n \geq n_{\varepsilon}^{\mathbf{d}}\}$ і $\{n \in \mathbb{N}: n \geq \underline{n}_{\gamma^j}^{\mathbf{d}}\}$, відповідно. Тоді φ_0, φ_1 і φ_2 — різні ідемпотенти напівгрупи $\mathcal{C}_{\mathbb{N}}$, і оскільки

$$\varepsilon_j \preceq \varphi_2 \preceq \varphi_1 \preceq \varepsilon \preceq \varphi_0,$$

то з умови $\varepsilon_j \mathcal{C} \varepsilon$ випливає, що $\varphi_2 \mathcal{C} \varphi_1$. Оскільки напівгрупа $\mathcal{C}_{\mathbb{N}}$ ізоморфна біциклічному моноїдові, то за наслідком 1.32 з [7] та теоремою 15, $\mathcal{C}$ — групова конгруенція на напівгрупі $\mathbf{IN}_{\infty}$. $\square$

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Безущак О.О. Відношення Гріна інверсної напівгрупи частково визначених коскінченних ізометрій дискретної лінійки // Вісник Київ. ун-ту. Сер. фіз.-мат. — 2008. — N1. — С. 12–16.
2. Вагнер В.В. Обобщённые группы // ДАН СССР — 1952. — 84. — С. 1119–1122.
3. Гутік О., Савчук А. Про напівгрупу $\mathbf{ID}_{\infty}$ // Вісник Львів. ун-ту. Сер. мех.-мат. — 2017. — 83. — С. 5–19.

4. Andersen O. Ein Bericht über die Struktur abstrakter Halbgruppen. — PhD Thesis, Hamburg, 1952.

5. Anderson L.W., Hunter R.P., Koch R.J. Some results on stability in semigroups // Trans. Amer. Math. Soc. — 1965. — 117. — P. 521–529.

6. Bezushchak O. On growth of the inverse semigroup of partially defined co-finite automorphisms of integers // Algebra Discrete Math. — 2004. — N2. — P. 45–55.

7. Clifford A. H., Preston G. B. The algebraic theory of semigroups. — Providence: Amer. Math. Soc., 1961. — Vol. 1. — xv+224 p.; 1972. — Vol. 2. — xv+352 p.

8. Gutik O., Repovš D. Topological monoids of monotone, injective partial selfmaps of $\mathbb{N}$ having cofinite domain and image // Stud. Sci. Math. Hungar. — 2011. — 48, N3. — P. 342–353.

9. Lawson M. Inverse semigroups. The theory of partial symmetries. — Singapore: World Sci., 1998. — xiii+411 p.

10. McFadden R., O'Carroll L. F -inverse semigroups // Proc. Lond. Math. Soc., III. Ser. — 1971. — 22. — P. 652–666.

11. Petrich M. Inverse semigroups. — New York: John Wiley & Sons, 1984. — 674 p.